

Wyrok z dnia 1 grudnia 2006 r., I CSK 299/06

Posiadacz weksla opiewającego na walutę niebędącą walutą miejsca płatności może zażądać od pozostającego w zwłoce dłużnika zapłaty sumy wekslowej w walucie krajowej, jeżeli nie zamieszczono odmiennego zastrzeżenia na wekslu.

Sędzia SN Gerard Bieniek (przewodniczący)

Sędzia SN Stanisław Dąbrowski

Sędzia SN Kazimierz Zawada (sprawozdawca)

Sąd Najwyższy w sprawie z powództwa Piotra D. przeciwko Arturowi B. o zapłatę, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 1 grudnia 2006 r. skargi kasacyjnej pozwanego od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 1 lutego 2006 r.

uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę Sądowi Apelacyjnemu w Warszawie do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.

Uzasadnienie

Piotr D. wniósł o wydanie nakazu zapłaty zasądzającego solidarnie od Artura B., Tomasza K. i Anny H. kwoty 2 412 480 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 5 grudnia 2001 r. Podstawę żądania pozwu stanowił weksel własny wystawiony przez pozwanych w Warszawie w dniu 4 grudnia 1998 r., opiewający na kwotę 600 000 dolarów amerykańskich, płatną Józefowi G. w W. w dniu 4 grudnia 2001 r. Ponadto na przedniej stronie tego weksla znajdowało się zastrzeżenie: „bez protestu”, a na odwrocie: „Warszawa, dn. czternastego listopada 2002 r., ustępuję na zlecenie Piotra D. Józef G.” i podpis Józefa G. Powód wskazał, że kwota 2 412 480 zł stanowi równowartość 600 000 dolarów amerykańskich.

Sąd Okręgowy, po rozpoznaniu zarzutów Artura B., wyrokiem z dnia 12 stycznia 2005 r., poprzedzonym umorzeniem postępowania wobec Tomasza K. i

Anny H. na skutek cofnięcia względem nich pozwu ze zrzeczeniem się roszczenia, utrzymał wydany dnia 7 stycznia 2003 r. nakaz zapłaty w mocy w całości w odniesieniu do Artura B.

Wyrokiem z dnia 1 lutego 2006 r. Sąd Apelacyjny oddalił apelację pozwanego Artura B. od wyroku Sądu Okręgowego z dnia 12 stycznia 2005 r.

W skardze kasacyjnej pozwany Artur B. zarzucił Sądowi Apelacyjnemu naruszenie art. 9 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 2 grudnia 1994 r. – Prawo dewizowe (Dz.U. Nr 136, poz. 703 ze zm. – dalej: „Pr.dew.”) w związku z art. 58 § 1 k.c. i art. 101, 41 oraz 103 ustawy z dnia 28 kwietnia 1936 r. Prawo wekslowe (Dz.U. Nr 37, poz. 282 – dalej: „Pr.weksl.”), art. 11, 14 i 17 Pr.weksl., art. 381, 233, 493 § 1 i 495 § 3 k.p.c.; art. 20 ust. 1 zdanie drugie i art. 17 Pr.weksl. oraz art. 509 i 513 § 1 k.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Według art. 41 ust. 1 i 3 Pr.weksl., jeżeli weksel trasowany wystawiono na walutę, która nie jest walutą miejsca płatności, a dłużnik dopuścił się zwłoki, posiadacz, jeżeli weksel nie zawiera klauzuli zapłaty rzeczywistej w walucie zagranicznej, może żądać zapłaty sumy wekslowej w walucie krajowej, według swego wyboru – albo według jej kursu w dniu płatności, albo według jej kursu w dniu zapłaty. W świetle przytoczonej regulacji, stosującej się zgodnie z art. 103 ust. 1 Pr.weksl. także do weksla własnego, posiadacz płatnego w Polsce weksla opiewającego na walutę zagraniczną, bez klauzuli zapłaty efektywnej w tej walucie, może więc w pozwie zażądać zapłaty w walucie zagranicznej, a następnie w postępowaniu egzekucyjnym zażądać przeliczenia zasądzonej sumy w walucie obcej na złote albo według jej kursu w dniu płatności, tj. dniu, w którym zapłata powinna nastąpić zgodnie z treścią weksla (art. 33 Pr.weksl.), albo według jej kursu w dniu zapłaty, tj. dniu, w którym zapłata rzeczywiście następuje – w zależności od tego, który z tych kursów będzie dla niego korzystniejszy. W związku z tym, że w chwili wytaczania powództwa kurs z dnia zapłaty nie jest jeszcze znany, może nasuwać się przypuszczenie, iż z przewidzianego w przytoczonej regulacji uprawnienia do żądania od pozostającego w zwłoce dłużnika zapłaty sumy wekslowej w walucie krajowej nie można skorzystać już w pozwie. Zarówno jednak w piśmiennictwie, jak orzecznictwie państw – stron konwencji w sprawie jednolitej ustawy o wekslach trasowanych i własnych, sporządzonej w Genewie dnia 7 czerwca 1930 r. (Dz.U. z 1937 r. Nr 26, poz. 175), odrzuca się taką interpretacją art. 41 załącznika I do tej konwencji, którego odpowiednikiem jest art. 41 Pr.weksl., i

przyjmuje się, że w braku sprzeciwiającej się temu klauzuli, posiadacz weksła, opiewającego na walutę niebędącą walutą miejsca płatności może już w pozwie zażądać od dłużnika pozostającego w zwłoce zapłaty sumy wekslowej w walucie krajowej; decydując się na to, ogranicza swój wybór do przeliczenia sumy wekslowej w walucie obcej według jej kursu w dniu płatności (por. w szczególności orzeczenie austriackiego Sądu Najwyższego z dnia 24 lutego 1994 r., 8 Ob. 3/94, *Zeitschrift für Rechtsvergleichung* 1994, nr 5, s. 211 i 212) (...).

W świetle art. 41 Pr.weksl. nie było więc przeszkód do wystąpienia przez powoda z żądaniem objętym pozwem. Obowiązujące w Polsce Prawo dewizowe ma jednak pierwszeństwo zastosowania przed art. 41 Pr.weksl. (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 lutego 2005 r., III CK 304/04, OSNC 2006, nr 1, poz. 13), skarżący zaś trafnie zarzucił naruszenie obowiązującego w dniu wystawienia objętego sporem weksła przepisu art. 9 ust. 1 pkt 5 Pr.dew.

Według wymienionego przepisu, wymagało zezwolenia dewizowego ustalenie oraz dokonywanie w kraju – z wyjątkiem obrotu z zagranicą towarami, usługami i prawami na dobrach niematerialnych – płatności w wartościach dewizowych za nabywane towary i nieruchomości, prawa na dobrach niematerialnych lub świadczone usługi oraz pracę. Należy podzielić pogląd wywodzący z takich regulacji Prawa dewizowego zakaz dokonywania wszelkich czynności prawnych prowadzących do ukształtowania się niezgodnych z nimi stosunków prawnych oraz poddający naruszające ten zakaz czynności przewidzianej w art. 58 § 1 k.c. sankcji nieważności (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 28 lutego 1967 r., III CZP 108/66, OSNC 1968, nr 2, poz. 14, oraz wyroki Sądu Najwyższego z dnia 18 grudnia 1985 r., I CR 198/85, OSPiKA 1988, nr 4, poz. 92, z dnia 12 grudnia 1997 r., II CKN 512/97, OSNC 1998, nr 6, poz. 106, i z dnia 15 grudnia 2001 r., II CKN 383/00, nie publ.).

W myśl przyjmowanego obecnie w orzecznictwie zapatrywania, źródłem zobowiązania wekslowego wystawcy weksła własnego jest umowa dochodząca do skutku przez wydanie weksła remitentowi (por. w szczególności uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 29 czerwca 1995 r., III CZP 66/95, OSNC 1995, nr 12, poz. 168, oraz wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 września 2004 r., IV CK 712/03, OSNC 2005, nr 7-8, poz. 143). Umowa ta, nieokreślająca celu wynikającego z niej przysporzenia, jest ujmowana jako czynność prawna abstrakcyjna, tj. niezależna, gdy chodzi o jej ważność, od istnienia lub

prawidłowości stosunku stanowiącego podstawę wystawienia weksla, czyli tzw. stosunku podstawowego.

Odrębność wskazanej umowy względem czynności prawnej będącej źródłem stosunku stanowiącego podstawę wystawienia weksla ani abstrakcyjny charakter tej umowy nie dają podstaw do wyłączenia jej spod wynikającego z art. 9 ust. 1 pkt 5 Pr.dew. zakazu obwarowanego przewidzianą w art. 58 § 1 k.c. sankcją nieważności. Jeżeli bowiem wynikający z art. 9 ust. 1 pkt 5 Pr.dew. zakaz dotyczy dokonywania wszelkich czynności prawnych prowadzących do ukształtowania się niezgodnych z tym przepisem stosunków prawnych, to rozciąga się on nie tylko na bliżej określone w tym przepisie czynności prawne dotyczące wymiany dóbr i usług, będące źródłem stosunków stanowiących podstawę wystawienia weksla, ale i na pozostającą w związku z tymi czynnościami prawnymi umowę rodzącą zobowiązanie wystawy weksla. Bez objęcia omawianym zakazem tej umowy można by ten zakaz z łatwością obchodzić, wystawiając weksle na należności za towary lub inne dobra albo usługi, które ma na względzie art. 9 ust. 1 pkt 5 Pr.dew. (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 marca 1998 r., I PKN 560/97, OSNP 1999, nr 5, poz. 160, oraz uchwały Sądu Najwyższego, z dnia 8 września 1995 r., III CZP 105/95, OSNC 1995, nr 12, poz. 174, i z dnia 2 kwietnia 2004 r., III CZP 10/04, OSNC 2005, nr 6, poz. 99).

Ważność zaciągnięcia zobowiązania wekslowego przez pozwanego wymagała więc dokonania przez Sąd oceny wystawienia weksla z punktu widzenia art. 9 ust. 1 pkt 5 Pr.dew. Należy przy tym zaznaczyć, że – jak trafnie podniósł skarżący – sąd ma obowiązek uwzględnić nieważność czynności prawnej, na którą wskazuje prawidłowo zebrany materiał dowodowy, z urzędu w każdym stanie sprawy (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 maja 2005 r., V CK 566/04, nie publ. oraz uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 17 czerwca 2005 r., III CZP 26/05, OSNC 2006, nr 4, poz. 63).

Zasadne okazały się także zarzuty naruszenia art. 11, 14, 17 i 20 Pr.weksl. oraz art. 509 i 513 § 1 k.c.

Z treści weksla stanowiącego podstawę powództwa wynika, że znajdujący się na jego odwrocie indos Józefa G. został dokonany po upływie terminu ustanowionego dla protestu z powodu odmowy zapłaty. Wspomniany termin upłynął z końcem dnia 6 grudnia 2001 r. (art. 44 ust. 3 Pr.weksl.), a indos, o którym mowa, nosi datę 14 listopada 2002 r., mógł mieć zatem, zgodnie z art. 20 ust. 1 zdanie

drugie Pr.weksl., tylko skutki przelewu (art. 509 i nast. k.c.), a nie mógł przenieść praw z weksła, jak przyjął Sąd Apelacyjny, na zasadach określonych w normujących indos zwany właścicielskim art. 11-17 Pr.weksl. (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 maja 2004 r., III CK 563/02, OSNC 2005, nr 5, poz. 88)

Poterminowy – w rozumieniu art. 20 ust. 1 zdanie drugie Pr.weksl. – charakter indosu Józefa G. sprawił, że bezprzedmiotowe stały się zarzuty skarżącego, odnoszące się do przepisów kodeksu postępowania cywilnego (art. 381, 233, 493 § 1 i art. 495 § 3), zmierzające do wykazania, że indos Józefa G. nie mógł przenieść praw z weksła na powoda na zasadach art. 11 i nast. Pr.weksl. ze względu na brak warunkującej ten skutek przesłanki w postaci wydania weksła powodowi. W związku z tymi zarzutami warto jedynie zauważyć, że przeniesienie praw z weksła w drodze indosu warunkujące wydanie weksła indosatariuszowi nie musi nastąpić osobiście do rąk jego indosatariusza. Wbrew temu, co zdaje się twierdzić skarżący, omawiana przesłanka będzie spełniona także wtedy, gdy wydanie nastąpi do rąk pełnomocnika indosatariusza (por. art. 338 k.c.).

Przeniesienie praw z weksła na zasadach przelewu w wyniku indosu poterminowego, nie jest – inaczej niż przeniesienie praw z weksła w drodze indosu unormowanego w art. 11-17 Pr.weksl. – uzależnione od wydania weksła nabywcy, nie ma bowiem w tym przypadku zastosowania art. 921⁸ k.c. Przepis ten dotyczy imiennych papierów wartościowych, a weksel z indosem, o którym mowa w art. 20 ust. 1 zdanie drugie Pr.weksl., nie staje się, ściśle rzecz biorąc, takim papierem wartościowym. Jednocześnie budząca wątpliwości merytoryczna zasadność art. 921⁸ k.c. (por. mniej rygorystyczne rozwiązanie przyjęte w później ustanowionym art. 339 k.s.h.) przemawia przeciwko stosowaniu go w odniesieniu do indosu poterminowego w drodze wykładni rozszerzającej. Warto zauważyć, że nawet na gruncie prawa niemieckiego, hołdującego – inaczej niż prawo polskie – zasadzie „tradycji” w dziedzinie silnie oddziałującego na regulacje papierów wartościowych prawa rzeczowego, nie uzależnia się przeniesienia praw z weksła w wyniku indosu poterminowego od wydania weksła nabywcy (por. wyrok niemieckiego Sądu Najwyższego z dnia 11 kwietnia 1988 r., II ZR 272/87, *Entscheidungen des Bundesgerichtshofes in Zivilsachen*, Bd. 104, Köln 1989, poz. 19, s. 150). Posiadanie weksła przez osobę powołującą się na nabycie wierzytelności wekslowej w wyniku indosu poterminowego stanowi tylko, jak w przypadku

wszelkich papierów wartościowych w rozumieniu art. 921⁶ k.c., przesłankę dochodzenia tej wierzytelności.

Dopuszczalność podnoszenia przez wystawcę weksla własnego na podstawie art. 513 § 2 k.c. wobec osoby powołującej się na nabycie praw z weksla w wyniku indosu poterminowego wszelkich zarzutów przysługujących mu przeciwko indosantowi poterminowemu (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 lutego 2005 r., III CK 304/04) uchyla potrzebę, a nawet możliwość rozpatrywania w sprawie, czy zarzut nieważności zaciągnięcia zobowiązania wekslowego na skutek wystawienia weksla z naruszeniem Prawa dewizowego podlega ograniczeniom wynikającym z art. 17 Pr.weksl. lub stosowanych w drodze analogii przepisów art. 10 i 16 ust. 2 Pr.weksl.

Z powyższych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. orzekł, jak w sentencji.

